

LA INSTAURACIÓ DE LA REIAL AUDIÈNCIA AL REGNE DE MALLORCA

per Josep Juan Vidal

El Regne de Mallorca tenia al començament de l'Edat Moderna –com ja va afirmar, fa uns deu anys, el Prof. Pere Molas–, en comparació amb els Regnes peninsulars de la Corona d'Aragó, una posició institucional inferior¹. Era un Regne més de la Unió de la Corona d'Aragó, però un Regne que hom podia qualificar com de segon ordre²; això quedava demostrat per la seva carència institucional de Corts, amb un poder colegislatiu amb el monarca; per la freqüent inassistència de representants de Mallorca a les Corts generals de la Corona d'Aragó; per la seva manca de Regents al Consell Suprem d'Aragó d'ençà de la seva fundació i la seva presència dins aquella institució només amb una Secretaria; i per la tardana fundació. A més de la diferent composició, enfront de la dels altres Regnes catalano-aragonesos, de la Reial Audiència.

Ferran «el Catòlic» va ser el monarca que va instituir les Audiències als Regnes peninsulars de la Corona d'Aragó. Dejorn, a finals del segle XV i començaments del XVI, Aragó, Catalunya i València tingueren les pròpies Audiències: varen ésser fundades el 1493 a Aragó³ i a Catalunya⁴ –on rebia formalment el títol de Consell Reial– i el 1506 a València⁵. Aqueixes Audiències actuaren com a màxims òrgans jurisdiccionals, com a tribunals superiors d'administració de justícia, i com a organismes consultius del Lloctinent General als respectius Regnes, al mateix temps que també tingueren un fort component polític i administratiu i se convertiren en poderosos instru-

1. Molas Ribalta, Pedro *Consejos y Audiencias durante el reinado de Felipe II*, Universidad de Valladolid, Col. Síntesis, 1984, pp. 98 - 99.

2. Juan Vidal, José "Il sistema di governo nel Regno di Maiorca durante l'Età Moderna" *Archivio Sardo* 41/43, Cagliari, 1993, p. 41.

3. El 1493, les Corts aragoneses establiren un embrió d'Audiència, un Consell de cinc juristes experts en la legislació aragonesa, bé que fins al 1528 no va quedar confirmada la institució.

4. Ferro, Víctor *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Fumo, Barcelona, 1987, p. 109.

5. Canet Aparisi, Teresa *La Audiencia valenciana en la época foral moderna*, Instituto Alfonso el Magnánimo, Valencia, 1987, pp. 17 - 26.

ments per a l'exercici i el funcionament d'una pràctica de govern absolutista. A tots aquests Regnes, i posteriorment a Mallorca i a Sardenya, el procés de formació de les Audiències es va establir per l'ampliació de les funcions d'un càrrec unipersonal: el del regent de la cancelleria⁶.

El funcionament de les Audiències fou reglamentat en les successives Corts de la Corona d'Aragó del segle XVI. A les Corts de Montsó del 1512 fou augmentat el nombre de doctors de l'Audiència de Catalunya, a dotze, dividits en dues sales, de sis doctors cadascuna. El 1543, Carles I va confirmar i sistematitzar la base organitzativa del tribunal de València. Les disposicions més importants pertocant les Audiències foren adoptades durant el regnat de Felip II⁷. A les Corts celebrades el 1564 se crearen sales del crim a les tres Audiències (Aragó, València i Catalunya). El 1569, Felip II reformà amb profunditat el tribunal d'administració de justícia de Sicília. El 1585 va ésser duplicat el nombre de sales civils a Aragó i a València, i a Catalunya es suprimí la sala del crim i es formà, al seu lloc, una tercera sala, amb sis oïdors i tres jutges de Cort, amb funcions polítiques especials. Finalment, a les Corts de Tarassona del 1592, rebé la seva ordenació definitiva l'Audiència aragonesa, i, a les de Barcelona de 1599, l'Audiència de Catalunya⁸, i la valenciana a les Corts de 1604 i per la pragmàtica reial de 1607.

Felip II va ésser el monarca que, a la segona meitat del segle XVI, dotà d'Audiències els Regnes insulars que encara no en disposaven: la de Sardenya fou fundada el 1564⁹ i la de Mallorca fou instaurada el 1571¹⁰. Però la composició d'aquestes Audiències va ser distinta de la dels Regnes peninsulars de la Corona d'Aragó. Amb la fundació de la Reial Audiència, el 1564, per-

6. Molas Ribalta, *Pere Família i Política al segle XVI català*, Rafael Dalmau editor, Barcelona, 1990, p. 33.

7. Molas Ribalta, P. *Consejos y Audiencias...*, pp. 100 - 103.

8. Lalinde Abadía, J. *La Institución Virreinal en Cataluña (1471 - 1716)*, Barcelona, 1964, pp. 387 - 408, i Belenguier Cebrià, E. "La legislació político-judicial de les Corts de 1599 a Catalunya" *Pedralbes*, 7, Departament d'Història Moderna, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, 1987, pp. 10 - 21.

9. Anatra, Bruno *La Sardegna dall'unificazione aragonese ai Savoia*, Utet Libreria, Torino, 1987, pp. 281 - 283; Mattono, Antonello "Le istituzioni e le forme di governo" en *Storia dei Sardi e della Sardegna*, Volume III *L'Età Moderna. Dagli Aragonesi alla fine del dominio spagnolo* a cura di Massimo Guidetti, Jaca Book spa, Milano, 1989, pp. 240 - 244.

10. La Reial Pragmàtica-Sanció d'11 de maig de 1571, datada a Aranjuez, de fundació de la Reial Audiència mallorquina, es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Maioricarum, quinto, f. 122 i ss., i a l'Arxiu del Regne de Mallorca (A.R.M.) Lletres Reials (L.R.) 90, f. 26 - 33 v i 51 v - 62. En fou publicada una traducció castellana de Sevillano Colom per Álvarez Novoa, Carlos *La Justicia en el Antiguo Reino de Mallorca*, Palma, 1971, pp. 104 - 118.

feccionada el 1573, s'obrí una nova fase de la història de les institucions polítiques a Sardenya. L'Audiència de Sardenya fou dividida en dues sales. Però a les Audiències dels Regnes insulars no va aplicar-se el principi que tot funcionari havia d'ésser originari del Regne; bastava que fos natural de la Corona d'Aragó, malgrat que sempre hi va haver un cert nombre de jutges nadius. Això provocà tensions polítiques i regateigs diplomàtics, entre el Rei i els representants del Regne de Mallorca, a l'hora de la seva institucionalització.

A Mallorca, abans de la instauració de la Reial Audiència, la justícia era administrada en primera instància per diverses cúries –la del batlle, la del veguer, la del veguer de fora, les cúries senyorials–, per damunt de les quals hi havia la cúria de la governació. Atesa la impossibilitat d'administrar justícia el rei personalment –aquesta era una de les seves regalies–, la impartia, en nom seu, el seu màxim representant en el Regne, el Lloctinent General o Virrei, assistit per un assessor que era denominat el Regent de la Cancelleria¹¹, figura institucional que mereix un estudi més profund, a través de la denominada Cúria de la Governació. Ocupà el càrrec d'assessor del Lloctinent sempre un jurista –el Regent de la Cancelleria–, i ambdós amb l'advocat fiscal i patrimonial constituïen la Cúria de la Governació¹², la qual sentenciava amb decrets del Lloctinent o del Regent els casos que se li presentaven: els Presidals Decrets. Totes les sentències de les altres cúries –reials i senyorials– eren apel·lables davant la Cúria de la Governació.

La fundació de la Reial Audiència a Mallorca es va fer a petició regnícola, és a dir, de les institucions representatives del propi Regne. Les primeres sol·licituds, expressades per part del Gran i General Consell de Mallorca, d'instaurar una Reial Audiència daten de principis de 1564. Amb motiu de la visita de Felip II a Barcelona, els mesos de febrer i març d'aquell any –per tal de convocar Corts a Montsó¹³–, per part del General Consell es va prendre l'acord d'enviar a aquella Ciutat –on ja hi havia un síndic que era misser

11. A.R.M. Còdex 33, f. 26 v - 27 De Regent, Doctors de la Real Audientia y Advocat Fiscal : “*Desde el temps que lo lloctinent de Mallorca se intitulà Virrey també son principal conceller se anomenà Regent com antes se anomenàs assessor del Governador lo qual tenia dos savis en dret concellers, ço es assessor y advocat fiscal com se veu en los privilegis antichs is refereix ento proemi dela Real Pragmatica dela erectió dela Real Audiencia...*”.

12. Santamaría, A. “Fuentes relativas a las Islas Baleares: Curia de Gobernación y Procuración del Real Patrimonio” en *Fonti e cronache Iberiche del basso medioevo. Prospettive di ricerca*, Casa Editrice Le Lettere, Barcelona-Firenze, 1984, pp. 141 - 207.

Francesc Anglada —o on estigués la Cort un ambaixador o síndic, especial¹⁴, càrrec que recaigué en el donzell Pau Moix, perquè plantejàs al Rei, en nom del Regne, una sèrie de peticions: en primer lloc, que el monarca visitàs personalment el seu Regne de Mallorca; en segon lloc, que juràs personalment, sense cap persona intermediària, la integritat de les franqueses i dels privilegis del Regne, sense cap tipus de trava ni discriminació, (al contrari del que havia succeït el 1558¹⁵); en tercer lloc, que concedís Corts al Regne, tal com les tenien els altres Regnes de la Corona d'Aragó, i que Mallorca fos també convocada a les Corts de la Corona d'Aragó¹⁶, en uns moments en què s'espaiaren les convocatòries parlamentàries a aquella Corona; en quart lloc, la fundació d'una Reial Audiència per Mallorca¹⁷, tal com la tenien els restants Regnes de la Corona; i en cinquè lloc, que atengués les queixes, plantejades en la forma usada pel Virrei, d'habilitar els insaculables per cobrir els diferents càrrecs mitjançant el regiment, existent des de 1447, de sort i sac.

13. García Cárcel, R. *Historia de Cataluña. Siglos XVI - XVII*, 2, *La trayectoria histórica*, Barcelona, 1985, p. 73.

14. A.R.M. Actas del Gran i General Consell (A.G.C.) 36, f. 7 v - 8 «*vostres merces no ignoren la vinguda de Sa Magestat ala Ciutat de Barcelona y segons se enten se creu hi sera ja a VII del mes de febrer y seria gran falta nostra tenint lo carrech que tenim... venint lo Rey y Señor nostre ales portes de nostras casas que per part de aquest regne no li fos enviat un cavaller principal y de qualitat per syndich... qui per part de tots los pobladors besa las mans y li faça relació y li dona noticia del stament y necessitats soccorrents dela present ylla*».

15. A.R.M. A.G.C. 36, f. 8 v - 9 «*... sempre los Reys de immortal memoria de Aragón y predecessors de Sa Magestat y ultimadament lo rey don ferrando anomenat lo rey catholich y apres lo emperador y rey nostre señor sempre tots han acostumat de jurar nostres franqueses y privilegis lisament, simplement y sens tralla y condició alguna, y com essos anys passats Don Johan de Cardona tenint poder de Sa Magestat del rey don felip... aquel en dii nom haja jurats nostres privilegis y franquesas ab condició y tralla ço es dient que jurava las que son en observancia y uss y no las altres y com asso sie cosa nova y ab gran perjuy y dany de nostres franqueses y privilegis...*». Juan Vidal, J. "Administración y poder territorial en la Mallorca de los Austrias" *Estudios Baleàrics. Homenatge al Pare Miquel Batllori*, 29-30, Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Govern Balear, Palma, 1989, pp. 71 - 72.

16. A.R.M. A.G.C. 36, f. 9 v «*la experiencia nos amonstre que haventse apartat los pobladors del present regne de entrar en corts com los altres regnes ço es Catalunya, Aragón y Valencia rebem grans perjuis y agravis sens poderlos remediar... per lo que convendria molt per a subvenir i occorrer a molts traballs i necessitats en quens vehiem cada dia, que també entrassem en las Corts com los altres Regnes...*».

17. A.R.M. A.G.C. 36, f. 9 v «*totes les ciutats assenyalades y ha hont se fa molt complida justicia son regidas y governadas per un nombre de doctors*». A les Corts de 1564 se prengueren disposicions importants quant a la configuració de les Audiències dels altres Regnes de la Corona d'Aragó. Se crearen sales criminals a les Audiències d'Aragó, València i Catalunya i se fundà l'Audiència de Sardenya amb dues sales.

Pau Moix fou elegit com a síndic, davant la Cort, el 4 de febrer de 1564¹⁸, mentre Mallorca tenia com a tal, a Barcelona, l'francesc Anglada, a qui foren cursades un cúmul d'instruccions¹⁹, entre les quals la de sol·licitar que l'antic Virrei, cessat el mes de març, Guillem de Rocafull «sia castigat per las injustitias tantas y tan notables que ha fetes en lo temps que ha governat en aquest regne segons es stat provat en lo procés que se es fet», Felip II nomenà, el 12 de juliol de 1564, com a nou Lloctinent General del Regne a un aragonès, Juan de Urríes²⁰, membre d'un clan familiar de l'administració, qui, procedent de Barcelona, desembarcà al Port de Sóller el 13 de setembre²¹ i jurà el seu càrrec l'endemà. Pau Moix cessà com a síndic en la Cort el febrer de 1565, essent substituït per Cèsar Aldana, sense que cap de les peticions formulades haguessin trobat solució d'acord amb les sol·licituds del Regne²².

La primera petició de 1564 per dotar el Regne de Mallorca d'una Audiència, havent de recaure el seu cost damunt el Reial Patrimoni, no va prosperar. Davant d'això, al poc temps, el 1567, es va tornar a reprendre la qüestió: el febrer i març d'aqueix any, els jurats escriviren al síndic de Mallorca a la Cort reial perquè procurés que el rei concedís al Regne una Audiència²³,

18. A.R.M. A.G.C. 36, f. 13. Pau Moix havia estat síndic ja el 1562. La seva elecció va ésser comunicada pels jurats al rei, el 27 de gener (A.R.M. Lletres Missives, A.H. 698, f. 45 - 45 v), al Virrei Rocafull, el 25 de febrer (A.H. 698, f. 46), a misser Gabriel de Verí, que se trobava a la Cort, el 26 de febrer (A.H. 698, f. 46 v), i a l'anterior síndic a la Cort, Ramon Despuigdorfila, a qui comunicaren al mateix temps el seu cessament, també el 26 de febrer (A.H. 698, f. 47).

19. A.R.M. A.G.C. 36, f. 149 v - 150 (11 de febrer de 1566).

20. Campaner, Álvaro *Cronicón Mayoricense*, Palma, 1881, p. 274, y Juan Vidal, J. "Virreyes de Mallorca (S. XVI)" *Homenatge a Antoni Mut, arxiver*, Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, Palma, 1993, p. 321. Els jurats, el 14 de juliol, el felicitaren en nom del Regne, pel seu nomenament com a nou Virrei (A.R.M. A.H. 699, f. 22).

21. A.R.M. A.H. 699, f. 36 : «A XIII del present mes de setembre a les tres horas abans del die es arribat sa y salva en lo port de Sollter de aquest regne de Mallorques de V.M. Don Juan de Urríes virrey elegit per V.M. de aquest seu regne y lo die propessat ha jurat y es stat rebut ab la solemnitat deguda y acostumada... ha concorregut dit don Juan de Urríes no poch perill perque en lo temps que es vingut de catalunya las mars de aquest regne stavan circuidas de set galeras de moros y lo han errat de molt poch...» (Carta, dels Jurats de Mallorca al Rei, de 15 de setembre de 1564). El 15 d'agost havia estat enviat un avis a Barcelona, advertint dels perills que podria córrer el Virrei Urríes en el seu viatge marítim cap a Mallorca, a causa de les galiotes mores que circulaven pel Mediterrani (A.R.M. A.H. 699, f. 27 v).

22. A.R.M. A.H. 699, f. 51.

23. A.R.M. A.H. 700, f. 4 - 6 «... vosa mercé no dexa de tantar si porem obranir rota pagant sa real Magestat aquella puy nosaltres per la pobresa de aquest regne no podem pagarla y si per ventura sa real majestat ... diu que esta provehit supplicara vosa merce a sa majestat que havent de ordenar de algun judge de cort per las cosses crimminals... sia de son servey donar lo tal correch a halgun doctor dest nostre regne puy sen troben de bons y sufficients...» i f. 9 v - 10.

i en una sessió del General Consell el 22 de setembre se va acordar sol·licitar de nou al Rei la fundació d'una Audiència, a fi d'abreujar l'excessiva duració dels plets, descarregar de feina la saturada Cúria de la Governació i perquè, a la vegada, les causes fossin professionalment i jurídica millor examinades²⁴. La qüestió fou aprovada per unanimitat al General Consell i comptà amb el suport del Lloctinent General Urríes. Un any després, el 15 d'octubre de 1568, fou elegit un síndic especial, per anar a la Cort amb la missió exclusiva d'obtenir per al Regne la Reial Audiència. L'ambaixador elegit fou el ciutadà Antoni Cotoner, qui ja era jurat per l'estament dels ciutadans²⁵. A les Instruccions que se li donaren, estrebava el tipus d'Audiència que desitjaven els grups dirigents del Regne²⁶. Entre altres punts, destacava el nacionalisme jurídic mallorquí i la xenofòbia, manifesta en la sol·licitud que per cap motiu fossin forasters els doctors de la dita Rota. Les classes dirigents mallorquines aspiraven a controlar i a copar la nova institució i, per això, la volien i la sol·licitaven de manera reiterada.

Després de més de quatre anys de formulació de la primera sol·licitud d'institucionalització d'una Audiència, l'agost del 1568 tingué lloc un canvi tàctic per part del Regne: els mallorquins s'avingueren a pagar part dels costos que engendràs la nova Audiència i s'aprovà al General Consell que la hisenda de la Universitat contribuís a les despeses generades per la posta en marxa de la Reial Audiència, revocant un anterior acord, de gener de 1564, mantigut fins aquell moment, que el cost de la nova Audiència havia de recaure exclusivament damunt la hisenda reial²⁷: la Universitat aportaria la meitat dels sous dels nous magistrats, si l'altra meitat corria a càrrec del Reial Patrimoni²⁸, i això se confirmà de nou el mes d'octubre²⁹ i es tornà corroborar el març³⁰ i el juny de 1569³¹; al temps que se reiterava el desig,

24. A.R.M. L.R. 90, f. 38 v - 39.

25. A.R.M. L.R. 90, f. 40 v - 41 v. Els nous jurats elegits el desembre de 1568, prestaren suport a l'encertada elecció de Cotoner com a síndic li escriviren lletres de lloança (A.R.M. A.H. 700, f. 34), demanaren al rei que l'escoltàs (A.H. 700, f. 34 v - 35) i el ratificaren com a tal (A.H. 700, f. 35 - 35 v). Antoni Cotoner fou fet cavaller el 9 de novembre de 1572, pels mèrits contrets en la negociació amb el Rei sobre la forma d'institucionalitzar l'Audiència a Mallorca (A.R.M. L.R. 90, f. 98 v - 99 v).

26. A.R.M. L.R. 90, f. 42.

27. A.R.M. A.G.C. 36, f. 9 v.

28. A.R.M. I.R. 90, f. 42 v - 43.

29. A.R.M. L.R. 90, f. 43 - 43 v.

30. A.R.M. A.H. 700, f. 40 v - 43 v.

31. A.R.M. A.H. 700, f. 52 - 54.

dels grups que tenien el poder de parlamentar amb la corona, que aquella institució estigués composta exclusivament per mallorquins.

Els anys 1569 i 1570 foren decisius en el regateig, entre el Rei i el Regne, sobre el tipus d'Audiència que Mallorca havia de tenir. Tothom tenia clar que Felip II estava disposat a instituir a Mallorca una Audiència, però no existia el consens suficient entre el Rei i el Regne sobre el model i el tipus d'Audiència a crear, discrepància que en retardava la instauració. Els juristes mallorquins –o un grup important i amb influència en el Regne– intentaven de controlar la nova institució, però la situació els va fugir de les mans, davant de la intransigència reial. Les negociacions foren àrdues i s'allargaren més del previst, i les elevades despeses ocasionades a la Universitat mallorquina per la llarga estada de Cotoner a la Cort varen estar a punt de fer que el Regne rompés la baralla i ordenàs, a partir d'octubre de 1569, el retorn de Cotoner a Mallorca, retirant-se de les negociacions i deixant que el Rei concedís al Regne el tipus d'Audiència que volgués; que va ésser, malgrat tot, el que finalment succeí. Felip II volgué atorgar a Mallorca una Audiència amb menys contingut jurisdiccional i més controlada políticament, pel sobirà, que les dels altres Regnes.

A principis del 1569 els jurats intentaren d'obtenir el suport del Virrei sobre el tipus d'Audiència que volien que s'instauràs a Mallorca³². Al llarg d'aquell any reiteraren les seves peticions³³. El juny del 1569 prengueren coneixença que el Rei volia que l'Audiència mallorquina tingués una única sala, però els jurats no conformes volien que el Rei pagàs la meitat dels salaris dels nous doctors, que aquests fossin tots mallorquins i que a més fossin nomenats pels propis jurats³⁴, i respecte a l'assumpte d'una sola sala,

32. A.R.M. A.H. 700, f. 37 v - 39 v i 40 - 40 v.

33. A.R.M. A.H. 700, f. 48 - 49 i 50 v - 52.

34. A.R.M. A.H. 700, f. 52 - 54 : «Així en la de 15 de maig com en la de 22 v.m. nos scriu que Sa Magestat ha concedida la rota y que no vull per are més de huna sala y que sien tres doctors y lo regent quatre y que si volem que lo advocat fiscal tenga vot seran dos doctors y lo advocat fiscal y lo regent en tal manera que may seran mes de quatre y que Sa Magestat pagara la mitat dels salaris y vol que sien tants strangers com de la terra diem lil señor que nostra voluntat determinada es que puy sa Magestat no vol sino una sala que v.m. la accepta y face tot lo que Sa Magestat manara y ser servit... y sino vull sino tres doctors y lo regent sia com Sa Magestat mana y faces tota cosa a son gust y voluntat exceptat dos cosas... ço es que Sa Magestat pach la mitat dels salaris y que los tres doctors sien naturals de la terra dels quals tinguem la nominatió los jurats... informant que en lo present regne hi ha circa vint doctors... ab los quals Sa Magestat pot descansar molt sa consentia... y que baste que lo regent sia strenger...» (Carta dels jurats al sindic Cotoner, de 21 de juny del 1569).

posaren de manifest els inconvenients que se'n derivarien a l'hora de les apel·lacions³⁵ i els avantatges d'haver-n'hi dues³⁶. El regateig sobre el tipus d'Audiència fou molt intens entre 1569 i 1570³⁷.

El model d'Audiència que volien els mallorquins, segons comunicaren els jurats a Cotoner l'11 d'abril del 1570³⁸, era el d'un tribunal compost per dues sales, integrada cadascuna per tres magistrats: una, formada pel Regent de la Cancelleria, més dos nous oïdors, i, l'altra, per l'advocat fiscal amb els altres dos oïdors. Se proposava que els quatre nous oïdors fossin nomenats pel Rei entre vuit candidats escollits i presentats prèviament pels jurats entre els doctors en dret, naturals de Mallorca. Quan se produís una vacant, els jurats de nou, exercint el seu dret de presentació de candidatures, triarien altres dos juristes també naturals *dela present illa de Mallorca*, dels quals el monarca podria designar a qui millor li aparegués per rellevar als primers oïdors. Els jurats volien, per tant, controlar els membres de la nova Audiència, arrogant-se el dret de presentació de candidats. S'haurien d'establir incompatibilitats legals entre els membres de la futura Audiència per raons de parentiu; és a dir, que no en poguessin formar part simultàniament per exemple pare e fill, sogre e gendre, o dos germans. Els oïdors de l'Audiència haurien de tenir dedicació exclusiva al tribunal, essent incompatibles amb qualsevol altra professió remunerada; no podrien desenvolupar cap altre càrrec reial ni universal en el Regne, ni exercir l'advocacia, ni donar ni oferir cap tipus de consell a cap persona o institució. Els seus salaris serien pagats meitat pel

35. A.R.M. A.H. 700, f. 56 v - 58 : «... Los inconvenients que consideram se segueixan de una sola sala asolles son que les appellacions se han de tractar de un de tres modos y ningú conve per la bona administració de la justícia...».

36. A.R.M. A.H. 700, f. 56 v - 58: «...Las utilitats que seguexen de dues sales de tres doctors en cada sale compres lo regent y lo advocat fiscal son que quant al criminal sera tot de son consell de cet vots compres lo del señor virrey se a tenir compliment vertader de justícia en aqueix cap del criminal sens haverli de desitjar res mes y qual al civil la justícia se examina en la primera instantia per una de dites sales y en cas de appellatio per la altre sala y si seran concedides se fera execució sens mes... y en cas de discordia de les dites dues sales elles se ajustaran per reveura dit negoci y ab la discordia que hauran tingude es molt urgent que cade sala mirera molt a deffensar lo que una volta haura declarat y axi sera forçat haverse de exhuminar y desgravar perfetament lo negoci y aleshores que sestigui en lo que feran los mes vots de dites dues sales y aço que se execute».

37. A.R.M. A.H. 700, f. 59 - 62 i 63 - 64. Els jurats envien cartes via València i via Tarragona i Barcelona, per ultimar detalls, quan creuen que l'Audiència ja està concedida, insistint en què els membres de l'Audiència siguin naturals del Regne i que les causes no puguin ser apel·lades fora de l'illa.

38. A.R.M. L.R. 90, f. 44 v - 46 v.

Regne i meitat pel Reial Patrimoni, pagant-los cada any, de sou, 250 ducats, equivalents a 400 lliures mallorquines. A més, les dues sales haurien de tenir una caixa comuna a l'arxiu, on seria dipositat el producte de totes les taxes pagades per les sentències, tant civils com criminals, que se repartirien a parts iguals els sis doctors, cada tres mesos.

Quan jutjassin les causes, si dels tres oïdors que composaven cada sala, un fós d'opinió contrària als altres dos, aquest tendria l'obligació de conformar-se amb el parer de la majoria, per evitar escàndol. La part condemnada a una sala, podria apel·lar la sentència a l'altra sala, la qual, si confirmava el parer de la primera sala, deixava sentenciat definitivament el cas i no permetia ulteriors apel·lacions, donant-se per finida la causa. Però si la segona sala revocava la sentència dictada per la primera, havien d'examinar altra vegada aquella mateixa causa les dues sales juntes –tot el ple de l'Audiència– i sentenciar-la, decidint per majoria de vots. L'Audiència havia de servir també, a través de qualsevol de les dues sales, de tribunal d'apel·lació de les sentències donades per les cúries inferiors –del batle i del veguer–, la qual si confirmava aquelles sentències, ja no consentia posteriors apel·lacions; però, si discrepava, s'havia de veure la causa per l'altra sala, essent el seu dictamen la sentència definitiva. L'Audiència hauria de resoldre en quatre mesos tots els casos i assumptes que li fossin aportats. En les causes criminals, havia d'ésser-hi present i votar el Lloctinent General, i la minoria tenia obligació d'adherir-se sempre al parer de la majoria, com en les causes civils, i, en cas d'empat, devia ser decisor, per la seva qualitat, el vot del Lloctinent. Tots junts havien d'assistir a les tortures. Els oïdors havien d'anar també alternativament a la part forana a administrar justícia en els processos criminals que convendria que fossin jutjats fora de la Ciutat, en el lloc on havia estat comès el delictes. Dos dies a la setmana –els dimecres i els divendres– l'Audiència hauria de jutjar casos criminals. Els divendres, el Regent i tots els membres de l'Audiència haurien d'acompanyar el Lloctinent General a la presó, a passar revista sobre les condicions dels encarcerats i a examinar els seus processos.

Antoni Cotoner, després d'haver rebut diverses missives dels jurats, sobre el tipus i les característiques d'Audiència que volien les autoritats del Regne, suplicà al Rei que concedís a Mallorca una Audiència, car tots els altres Regnes de la Corona d'Aragó ja en disposaven, excepte el Regne mallorquí, i que aquesta Audiència, d'acord amb les instruccions rebudes dels jurats, General Consell i síndics clavaris de la part forana, estigués formada

per dues sales i integrada exclusivament per naturals del Regne³⁹. Li exposà com fins aleshores totes les causes civils anaven a parar a un sol home: el Regent de la Cancelleria, i així eren sentenciats els plets, i les qüestions civils duraven infinitament, amb perjudici de la societat. D'ésser instaurada una Audiència, com sol·licitava el Regne, podien ser quatre homes que jutjassin els assumptes civils: el Regent i tres oïdors, pagats una part per Sa Majestat i l'altra pel Regne. Li reiterà la inconveniència que hi hagués només una sala, a fi d'acabar quant més prest millor amb els plets, i li posà de relleu l'aspiració dels grups dirigits dels juristes mallorquins que els oïdors fossin naturals de la terra i no de fora, per tal de poder obtenir els beneficis dels càrrecs que se dotassin amb l'Audiència i tenir un estímul, els mallorquins, per aplicar-se millor als estudis del dret.

Els jurats, com a representants del Regne, insistiren en els inconvenients d'instituir una sola sala a l'Audiència de Mallorca, en un memorial que enviaren directament al monarca⁴⁰: en primer lloc, argumentaren la conveniència de dotar la nova Audiència, com en els altres Regnes, de, al manco, dues sales, car en el cas de les apel·lacions, si havien d'ésser tractades davant els mateixos jutges que ja havien dictat sentència, feia molt difícil que revocassin el dictat per ells mateixos i reconèixer que s'havien equivocat, i d'aquesta manera les parts mai quedarien satisfetes de les revisions. En cas de haver-hi dues sales, serien jutges diferents els que revisarien les sentències que fossin apel·lades. D'aquesta manera, totes les apel·lacions se ventilarien a Mallorca i els pledejants no haurien de recórrer a la Cort i, així, se compliria el privilegi del Regne que totes les causes, tant civils com criminals, fossin jutjades en el propi Regne, sense que cap morador d'ell fos forçat a sortir de l'illa per motius judicials. Els assumptes criminals serien millor jutjats per set persones en lloc de tres –Virrei, Regent i Advocat Fiscal–, ja que s'hi afegirien els quatre nous oïdors, i els plets civils per tres persones, en lloc d'una, en primera instància i, en cas d'apel·lació, per altres tres persones, diferents, que, si estaven d'acord en el pronunciament de les tres primeres, haurien d'executar la sentència sense més dilacions, i, si en discrepaven, se juntarien sis lletrats per tornar examinar la causa, i la majoria d'ells decidiria definitivament i, en cas d'empat de vots, s'hauria de fer com es feia a la Reial Audiència de Barcelona. En segon lloc, s'insistí en què per evitar greuges compara-

39. A.R.M. L.R. 90, f. 46 v.

40. A.R.M. L.R. 90, f. 48 v - 49.

tius amb els altres Regnes de la Corona d'Aragó, els magistrats de l'Audiència que s'havia d'instaurar a Mallorca fossin tots mallorquins. Sobre això, els jurats s'expressaren amb els següents termes:

Y además dello susodicho se haria muy grande agravio en aquel Reyno que alguno delos dichos oydores sea estrangero sino todos naturales como lo son en Aragón, Cataluña y Valencia y por lo siguiente: 1º que son tan buenos y fieles vassallos los mallorquines de V.Md. como los tenga V.Md. en todos vuestros Reynos y señorios y an servido y sirven ordinariamente con las armas acuestas guardando la Ciudad e yslandelos moros y a sus propias costas y fortificando también dicha Ciudad sin que V.Md. hasta ahora aya pagado un maravedí... por donde es muy conforme arazón sean los mallorquines también tratados... como todos los otros vassallos de V.Md. y pues en Valencia, Aragón y Cataluña todos los oydores dela Real Audiencia son naturales de la mesma tierra no es inconveniente lo sean los de Mallorca donde se hallarán tan buenos letrados y de tanta confianza en quien podrá V.Md. descargar su real consciencia como en qualesquiere que se puedan hallar en otros Reynos. Lo otro es que siendo naturales y no extrangeros serán muy grande ocasion para que los de Mallorca estudien con mas desseo y fervor y procuren darse a la virtud con confianza que siendo buenos letrados y virtuossos les cabrá algun dia lugar en la dicha Rota lo que si fuesse de otra manera ninguno aurà vertaderamente se quiera dar a las letras entendiendodevenir los strangeros a quitarles su lugar. Lo otro es que no ay letrado ninguno bueno que quiera dexar su tierra y passar la mar por tan poco interesse como es doscientos y cinquenta ducados de salario y todo lo demas que entre todo quando mucho llegará a quatrocientos ducados sino será alguno que no tenga otro remedio para passar su vida... por donde por todas las dichas razones y otras muchas que se podian decir es muy justo sean todos los dichos oydores naturales y no extrangeros como lo son en los dichos Reynos de Aragón Cataluña y Valencia y en todos los Reynos de Castilla y ansi supplica a V.Md. sea de vra. Real Clemencia conceder y otorgar sean naturales y no extrangeros.

El model d'Audiència que Felip II concedí definitivament a Mallorca estava ja decidit a finals de 1570: per aquestes dates ja se li va donar a conèixer al síndic Antoni Cotoner. En lloc de tenir dues sales, només se'n concediria una i en lloc d'estar composta en la seva totalitat per magistrats naturals del Regne, només n'hi podria haver la meitat de Mallorca, i encara a facultat reial, i l'altra meitat serien nomenats amb seguretat d'altres Regnes de la Corona d'Aragó. Cotoner, coneixent la situació per carta reial dataada el 8 de setembre, que va rebre el 26 d'octubre, la va comunicar als jurats

el 14 de novembre. La resposta del Gran i General Consell de Mallorca, després de més de sis anys de negociacions, va ser finalment doblegar-se i claudicar davant la voluntat règia: encomanà a Cotoner que se retiràs de la Cort i que el Rei instituís a Mallorca l'Audiència que volgués i consideràs més oportuna per a l'administració de justícia en el Regne⁴¹, com 2així succeí.

L'11 de maig de 1571, Felip II firmà a Aranjuez la Pragmàtica-Sanció que instituïa la nova Reial Audiència a Mallorca⁴². El contingut d'aquesta Reial Pragmàtica, el podem sintetitzar en els punts fonamentals següents: Que a partir d'aquella data quedava instituïda i autoritzada, pel Rei, en el Regne de Mallorca i illes adjacents –és a dir, Menorca i Eivissa– una Rota o Reial Audiència, que podia denominar-se també Reial Consell, integrada per diversos juriconsults. Aquests juriconsults havien de ser sis en total, graduats en dret civil i canònic, i, a més del Regent de la Cancelleria i l'Advocat Fiscal –que ja existien–, hi havia d'haver quatre jutges més, tots nomenats directament pel rei, sense cap dret de presentació de candidats per part de cap autoritat del Regne; dos serien del Regne de Mallorca, si, a arbitri reial, eren trobades persones hàbils i idònies per desenvolupar aquests càrrecs, i els restants serien de fora de Mallorca, bé que dels dominis de la Corona d'Aragó. D'ells, el més recent havia d'exercir l'ofici de Jutge de les causes criminals. Aquests quatre doctors havien de prestar jurament del càrrec davant del Lloctinent General o del Regent de la Cancelleria, i, exceptuat l'Advocat del Fisc, que només havia d'intervenir en causes i processos criminals, els restants cinc juriconsultes havien d'assistir i assessorar el Lloctinent General, en les causes civils i criminals i en tots els altres assumptes, negocis i litigis, de qualsevol qualitat i naturalesa, en els que fos requerit el seu consell.

La Reial Audiència tindria la seva seu a la Ciutat, al Castell Reial –l'Almudaina–. Presidiria l'Audiència el Lloctinent General, però en cas d'estar legítimament impedit, la presidiria, en el concernent la governació del Regne i els assumptes militars, la persona que ell designàs. I, si no designàs cap substitut, la presidiria el Procurador Reial. Però, en l'exercici i administra-

41. A.R.M. L.R. 90, f. 51 - 51 v.

42. A.R.M. L.R. 90, f. 26 - 33 v i 51 v - 62 v. El seu text llatí va ser publicat el 1576 per Bernat Juan Poll, Regent llavors de l'Audiència, a l'Impremta Cansoles, i una traducció castellana feta per l'arxiver Sevillano apareix en l'obra d'Àlvarez Novoa *La Justicia en el Antiguo Reino de Mallorca*, Palma, 1971, pp. 104 - 118.

ció de justícia, l'havia de presidir el Regent de la Cancelleria i, si aquest estigués impedit o fos mort, el més antic dels Oïdors de l'Audiència, amb similars potestats que les corresponents al Regent. Els components de l'Audiència s'havien de congregar tots els dies no festius al Castell Reial, per dedicar-se a l'expedició de causes, durant tres hores el matí –des del 1er d'octubre fins a Pasqua, de les vuit a les onze, i de Pasqua a Sant Miquel, de les set a les deu– i els dilluns, dimecres i divendres, per la tarda, durant dues hores havien d'expedir causes criminals i altres negocis concernents el bon règim i la governació del Regne, a criteri del Lloctinent General. D'haver-hi dies festius, el dia següent havien de dedicar-lo a veure causes criminals, i els dissabtes i el dia precedent al festiu, durant tot l'any, el sis consellers eren obligats, amb el Lloctinent General, o sense ell, a visitar la presó i passar revista als encarcerats, durant dues o tres hores, així com a fer una relació de la classe de delictes imputat a cadascú i averiguar en quant de punt se trobava el respectiu procés, quant de temps li faltava per concloure i redactar un estat de la qüestió de les causes dels presos, que havia de ser entregat al Lloctinent General i al Regent. I també havien d'averiguar si els presos rebien el tractament adequat, per part de l'Alcaid i els guardians de la presó.

Ningú podia intervenir dins la Real Audiència fora dels sis Consellers designats pel Rei, excepte quan se tractassin assumptes del Reial Patrimoni, pels quals podia ser convocat el Procurador Reial, si al Lloctinent General o als Consellers pareixia necessària la seva assistència. Ara bé, sempre que se tractassin temes de composicions o de remissions de crims, havia d'ésser-hi present el Procurador Reial. En totes les seves intervencions havia de tenir el primer lloc després del Regent de la Cancelleria. El Regent i l'Advocat Fiscal havien d'ésser també consellers i assessors de la Procuració Reial. Totes les causes que estiguessin pendents de sentència davant el Regent de la Cancelleria, havien d'ésser distribuïdes entre el Regent i els Consellers pel propi Regent, per tal que les examinassin, excepte el Jutge de la Cúria criminal –que no s'havia d'ocupar de plets civils– per a dedicar-se amb major encarament a la instrucció i expedició dels processos criminals. Cada causa civil havia de tenir un relator, o ponent, que havia de proposar als altres jutges una sentència, els quals s'havien de pronunciar per orde d'antiguitat; el darrer en votar, el Regent, o en el seu defecte, el Conseller més antic. A les causes criminals, havia d'efectuar aquesta funció l'Advocat Fiscal.

Els salaris dels quatre Consellers foren fixats en 250 ducats catalans l'any, que equivalien a 400 lliures mallorquines, repartits en quatre pagues iguals cada tres mesos, dues pagadores la Procuració Reial i dues de les rendes de la Universitat del Regne. Els Consellers tenien prohibit de percebre cap altra remuneració, excepte els salaris de les causes, que quedaren taxats, per les causes civils, a raó de quatre diners per lliura; no podent tanmateix excedir de les cinquanta lliures per causa, juntes les primera i segona instàncies. Aquestes taxes judicials havien d'ésser distribuïdes per igual, entre els magistrats, cada tres mesos, quan les causes haguessin finalitzat i tinguessin ja dictada sentència definitiva. Quedava terminantment prohibida cap altra remuneració per als jutges⁴³. Quant als ingressos procedents de les causes criminals, havien de resultar dividits de la forma següent: al Lloctinent General, setze diners; al Regent, vuit; al Jutge de la Cúria, dotze; a l'Advocat Fiscal, sis; i altres sis al Procurador Reial.

Les causes tractades a l'Audiència havien d'ésser vistes d'acord amb una prioritat cronològica, segons l'antiguitat, mentre la qualitat d'una causa no exigís altra cosa. Una vegada començada una votació sobre una causa, no podria ser, per cap motiu, interrompuda i els oïdors no podien absentar-se del Castell Reial fins que no quedàs conculsa. Els vots havien de ser anotats en escritura pública, el mateix dia, per l'escrivà o secretari de l'Audiència, i després traslladats al Llibre de conclusions de la Reial Audiència, custodiat a l'arxiu pel Regent, a fi que els vots fossin secrets i no fossin coneguts per cap de les parts. De no haver-hi acord entre els oïdors, la minoria s'havia d'adherir al parer de la majoria i, en cas d'empat, era decisiu el vot de qualitat del Regent, malgrat que presidís aquella sessió de l'Audiència el Lloctinent General⁴⁴. Una vegada conclòs un procés, tant civil com criminal, calia que fos publicada la sentència o decisió final dins dels tres dies següents. El Lloctinent General, ni personalment ni mitjançant intermediaris, podia fer cap proposició que significàs indicació de vot o pressió als oïdors. Si alguna de les parts volia recusar un relator d'una causa, podia fer-ho en el

43. «...con la asignación del referido salario ordinario, les suprimimos y quitamos la facultad de patrocinar, de ser consultados, o de ejercer el oficio de Abogado, pública u ocultamente, así como de recibir salarios, pensiones, pagos, dádivas o regalos por cualquier causa o pretexto, de cualesquiera Corporaciones, de la Universidad y de otras personas, de cualquier estado o condición...».

44. El Regent de la Cancelleria va ser l'autèntic president de l'Audiència i apareix com el Primer Ministre del Govern Virregnal pertocant els assumptes legals i jurisdiccionals (Beneyto, J. "La gestación de la magistratura moderna" *Anuario de Historia del Derecho Español* XXIII, Madrid, 1953, p. 71).

termini de tres dies, a partir del dia en què se li notificàs el començament de la causa. Si a l'Audiència li pareixien justes les seves argumentacions, les havia de traslladar a l'altra part, el mateix dia que havien estat notificades, la qual tenia el dret de respondre les al·legacions i, al cap de sis dies, el Regent i els altres consellers, exceptuat l'assenyalat com a sospitós, havien de decidir sobre la recusació. Si la part recusant no veia aprovades les seves acusacions, per falta de proves o perquè no fossin legítimes, seria multada amb vint-i-cinc lliures, aplicades la meitat al Fisc Reial i l'altra meitat dedicades a la compra d'aliments per als encarcerats pobres.

Les sentències pronunciades per la Reial Audiència podien ser apel·lades davant la mateixa, la qual decidiria en la mateixa forma que les va jutjar en primera instància. Si la sentència dictada en la causa d'apel·lació confirmava l'anterior, quedava tancada tota possibilitat de súplica o d'apel·lació ulterior, exceptuades les que fossin de suma o valor superior a les tres mil lliures mallorquines. Si excedien, podrien ser enviades a la Cort o al Suprem Consell d'Aragó, que actuarien en tals casos de tribunals suprems de justícia. El Rei podria transmetre, els casos que rebés, al Consell d'Aragó, que exercia, sols per a les causes superiors a les tres mil lliures, el paper de tribunal suprem al Regne de Mallorca. Mentre que les causes inferiors a cent lliures catalanes no podien ser apel·lades ni a l'Audiència, sinó que havien de ser dirimides a les cúries del Batle o del Veguer, segons la jurisdicció a què pertanyessin, i concloses en primera instància. Respecte a l'apel·lació de les sentències dictades en primera instància per les cúries de les illes de Menorca i Eivissa, atès que el Rei no tenia ple coneixement dels privilegis i drets específics d'aqueixes illes, se reservava la facultat d'ordenar posteriorment el que li semblés millor. Cada divendres horabaixa, durant una hora, el Lloctinent General, amb assistència i consell del Regent de la Cancelleria, havia de celebrar audiències orals de causes interposades pels pobres, viudes, orfes, menors i desvalguts, sempre que no superassin el valor de vint lliures catalanes⁴⁵. Les sentències definitives havien de ser execu-

45. A.R.M. L.R. 90, f. 79 - 79 v : «...entre las demas cosas que alli stan ordenadas para la buena administracion de la justicia ay algunas que no requieren ni tienen necesidad de sperar el nombramiento de los de la rota ni la total exequion dela dicha pragmatica como es lo que sta ordenado acerca de las causas verbales...» (Carta Reial al Lloctinent General, de 17 de novembre de 1572, per aclarir-li dubtes sobre l'aplicació de la Pragmàtica d'11 de maig de 1571). A la que afegeix «...causas verbales y para que... entre vos y el regente no haya desconformidad en el determinallas sino toda buena conformidad os dezimos encargamos y mandamos que siempre que el dicho regente diere su paresçer en las dichas causas verbales os conformeys con el...» (A.R.M. L.R. 90, f. 80).

tades, en el Regne de Mallorca, d'immediat. La Pragmàtica-Sanció obligava al seu compliment tots els càrrecs públics i autoritats eclesiàstiques, sota la pena de tres mil florins d'Aragó i la inhabilitació del càrrec. A propòsit de la vestimenta dels doctors de l'Audiència i l'ordre a seguir en asseure's, el Rei ordenà posteriorment que fos idèntic al procediment observat per l'Audiència de Catalunya⁴⁶.

La Pragmàtica fou acceptada, en primer lloc, pel síndic Antoni Cotoner, com a representant del Regne en la Cort⁴⁷. Seguí pel Lloctinent General en funcions Nicolau de Pachs, a causa de a l'anada a Menorca, per aquelles dates, d'Urríes⁴⁸, i després pel Gran i General Consell, el 12 de novembre de 1571⁴⁹. Aquest Consell ratificà d'agrair al Rei la concessió, finalment, d'una Audiència al Regne, després de tant de temps d'espera, i donà permís als jurats per poder traure de les cinc mil lliures de la Consignació els diners necessaris per a fer front al compromís del Regne de pagar la meitat de les despeses que causaria la nova institució⁵⁰. El 23 de novembre, el Lloctinent General en funcions ordenà fer un pregó per anunciar la institució de la nova Reial Audiència⁵¹. Antoni Cotoner presentà al Consell d'Aragó una còpia de tota la documentació sobre l'acceptació de la Reial Pragmàtica per part de les autoritats del Regne, més totes les cartes, instruccions i determinacions rebudes durant el seu sindicat⁵².

46. A.R.M. L.R. 90, f. 78 v - 79 «...vayan con ropas largas conforme a lo que en Catalunya se acostumbra... se provea el orden que han de tener en assentar se quando estarán en el Consejo y porque queremos que sea la misma que tienen el Regente y doctores dela Real Audiencia de Cataluña...». (Carta Real de Madrid de 11 de septiembre de 1572).

47. A.R.M. L.R. 90, f. 62 - 64.

48. A.R.M. L.R. 90, f. 25 - 25 v : *Elecció de loctinent general d'en Nicolau de Pachs el 3 de novembre de 1571 per visita de Urríes a Menorca*. A.R.M. Extraordinaris de la Universitat (E.U.) 45, s.f. entre f. 192 y 193 *Jurament prestat en la Seu de Mallorca per lo Sor. Nicolau de Pax per la anada feu a Manorca lo Sor. Don Joan de Urríes* (3 de novembre de 1571).

49. A.R.M. L.R. 90, f. 66 - 66 v.

50. A.R.M. E.U. 45, f. 222 - 231. Aquesta aportació eren vuit-centes lliures.

51. A.R.M. L.R. 90, f. 73 : *Pregó del Spectable Nicolau de Pachs donzell loctinent del Ile. Sor. Don Joan de Urríes Conseller... del Rey y Señor nostre y per aquell capità general: Com a supplicació del present Regne de Mallorca, Sa Real Magestat ha concedida y atorgada anel dit regne de Mallorca rota o real Audiencia mitsentsant se real pragmatica sanció dada en Aranjuez a XI del mes de maig de 1571 la quall per lo present regne es stada acceptada per tant sa senyoria mane la dita pragmatica esser... mane las presents esser publicades pertos lochs acustumats dela present ciutat ab so de trompetas notificant als pobledors com la dita pragmatica sta registrada entos llibres dela cort civil de la governació y de aquella poran haver copia o inspecció totas las voltas que volran*. Dat. en Mallorca a XXIII de novembre de 1571. Nicolau de Pachs loctinent.

52. A.R.M. L.R. 90, f. 34.

El primer Regent de l'Audiència va continuar essent el mateix que ja desenvolupava el càrrec de Regent de la Cancelleria des de finals de 1560 o principis de 1561, Francesc Xamar⁵³, membre d'una important dinastia de juristes catalans, que no va ser substituït en el càrrec fins a l'agost de 1575, pel també català Bernat Joan Poll⁵⁴. Sebastià Amer fou nomenat, el 7 de maig de 1572, procurador fiscal de les causes criminals⁵⁵. Els nomenaments dels nous membres de la recent proveïda Audiència mallorquina no se produïren fins al 10 de setembre de 1572. Miquel Garau, Hug Berard, Jeroni Berard i Francesc Mitjavila foren els nous quatre oïdors⁵⁶. El Rei nomenà dos oïdors mallorquins –Hug de Berard i Palou, i Jeroni de Berard i Armadans– i a dos de fora Mallorca –Miquel Garau i Francesc Mitjavila, natural aquest darrer de Figueres–. Hug Net, que havia estat fins llavors advocat dels pobres a Mallorca, fou nomenat, també el 10 de setembre de 1572, nou Advocat Fiscal⁵⁷. El Rei comunicà al Lloctinent General Urríes els nomenaments, encarregant-li que prengués jurament als nous oïdors, quan arribassin al Regne els que havien de venir de fora, i també al nou Advocat Fiscal, i que els

53. A la sèrie del A.R.M., Audiència, Presidals Decrets (1559 - 1563) apareix Xamar des de febrer de 1561. Binimelis, Juan *Nueva Historia de la Isla de Mallorca. Año 1593*, Imprenta de José Tous, 1927, T. III, p. 403. A.R.M. L.R. 90, f. 130 (Carta Real al Lugarteniente Urríes desde Madrid, de 16 de enero de 1574): «*El doctor Francisco Xamar regente la Cancilleria en esse Reyno de Mallorca nos ha supplicado le diessemos licentia de yr a visitar su casa en Cathalunya y porque es nuestra volunta que se le de os encargamos y mandamos que en recibiendo la presente le digays de nuestra parte como le damos la dicha licentia por tiempo de seys meses y que se podrá embarcar siempre que quisiere...*». El 25 d'abril, Xamar partí des del Port d'Andratx cap a Barcelona. Apareix als Presidals Decrets (1569 - 1576) fins al febrer de 1574. A partir de mars de 1574, i durant casi dos anys, firma els decrets com a *Vicerregens* Hug de Berard. L'octubre de 1574 el rei prorrogà sis mesos el permís a Xamar per estar a Catalunya (L.R. 90, f. 139 v - 140). Possiblement ja no tornà a Mallorca, car el 1575 va ser substituït com a Regent per Bernat Joan Poll, qui apareix als Presidals Decrets a partir de gener de 1576.

54. A.R.M. L.R. 90, f. 143 - 144 v i 146 - 148: *Privilegium magnifici Bernardi Joannis Poll Regentis Cancellerie* (22 d'agost de 1575). Bernat Joan Poll va ésser Jutge de Cort en l'Audiència de Catalunya fins a desembre de 1569, quan va ser nomenat Regent de la Cancelleria de València (Canet Aparisi, T. *La Magistratura Valenciana (S. XVI - XVII)*, Departamento de Historia Moderna, Facultad de Geografía e Historia, Universidad de Valencia, 1990, p. 160). De València fou nomenat l'agost de 1575 a Mallorca, on degué arribar a principis de 1576 i on morí el 1579. Va ésser substituït en el càrrec per Jeroni Berard.

55. A.R.M. L.R. 90, f. 119 - 120 v.

56. A.R.M. L.R. 90, f. 110 v - 118.

57. A.R.M. L.R. 90, f. 102 v - 104. Després va ser Oïdor de l'Audiència mallorquina, i enviat a Eivissa com a Visitador per dirimir el contenciós entre el Governador Çanoguera i els jurats d'aquella illa.

col·locàs en els seus llocs respectius segons l'ordre que li indicava⁵⁸. El jurament dels nous cinc membres de l'estrenada Audiència—quatre oïdors i l'advocat fiscal—tingué efecte a la Ciutat de Mallorca el primer de juliol de 1573⁵⁹. L'oïdor que va encarregar-se de jutjar les causes criminals va ser Miquel Garau.

L'Audiència no començà a funcionar fins a l'estiu de 1573. Les seves primeres topades amb la Universitat començaren tot seguit: el 5 de setembre de 1573, la Universitat ja va apel·lar una sentència donada pel Regent Xamar, per considerar que anava contra els privilegis del Regne i vulnerava la Pragmàtica de 1571⁶⁰, la qual castigava el seu incompliment amb tres mil florins d'or i la privació de l'ofici a l'infractor. En seguiren d'altres. Les actuacions de l'Audiència en l'àmbit criminal començaren el mateix mes de juliol de 1573⁶¹, de la mateixa manera que aquest mateix any se començaren ja a dictar sentències per part de l'Audiència⁶². La posta en marxa de l'actuació de la Reial Audiència significà un canvi en la cúpula judicial del Regne de Mallorca. La nova institució suposà la introducció d'una estructura jurídica molt més basada en el professionalisme i la col·legiació, i això va fer necessari l'adaptació del procediment judicial vigent fins al moment, de manera que recollís les noves pràctiques jurídiques i corregís les deficiències detectables en el funcionament del sistema presidit per la Governació. Per això, foren fetes unes noves Ordinacions, a instància del nou Regent, Bernat

58. A.R.M. L.R. 90, f. 80 - 80 v: «*Los privilegios de los Doctores que hemos elegido y nombrado para la Real Audiencia que nuevamente se erige en este Reyno os embiamos con la presente los quales entregareys a los dichos Doctores como hayan llegado los que han de yr fuera del y les tomareys el juramento debido y admitireis al exercicio de sus officios conforme ala pragmatica dela dicha audientia y los graduareis en los assientos y precedencias conforme a los que en esta carta se ordena que por quitar toda competencia entre ellos a causa del yr todos los privilegios de una data nos ha parecido graduarlos como se sigue: Primeramente a miçer Hugo Berard en el primer lugar después del Regente, a miçer Hieronimo Berard en el segundo, a miçer Francisco Mitjavila en el tercero, a miçer Miguel Garau en el quarto, a miçer Hugo Net... en el quinto...*».

59. A.R.M. L.R. 90, f. 118 v *Juramentum magnificorum doctorum regii consilii*. Se repeteix el jurament al f. 122 *Juramentum magnificorum doctorum regiae audientiae*. I també es pot trobar a E.U. 46, f. 80 - 80 v.

60. A.R.M. A.H. 5985, Pieza 10, nº 7.

61. A.R.M. Audiència (A) Conclusions (1573 - 1576) *Liber Conclusionum regie audientie causarum criminalim*. Comença el 9 de juliol de 1573.

62. A.R.M. A (Sentències) (1573) "*Liber Sententiarum Regie Audientie*". L'anterior llibre de sentències, que començava al gener de 1571, duia com a encapçalament "*Franciscus Xamar Doctor Reges Cancilleria Regia presentis Regni Maioricarum et regius consilius*".

Joan Poll, pregonades el 6 d'octubre de 1576⁶³ i que començaren a regir a partir del 2 de novembre d'aquell any i foren publicades el 15 de novembre per la impremta del palentí Fernando Cansoles. Amb posterioritat, l'Audiència començà a emetre conclusions en matèries civils el 1577⁶⁴, quan ja s'havia iniciat a Mallorca el Virregnat de Miquel de Montcada⁶⁵, després de la mort de Juan de Urríes, el setembre de 1575. L'Audiència tingué també un paper polític i administratiu important, assessorant els Virreis i emetent, conjuntament amb ells, els Presidals Decrets.

63. Urgell, Ricard "El procediment civil de la Reial Audiència de Mallorca en la seva primera etapa: les Ordinacions de 1576" *Actes del XV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, Jaca, setembre de 1993 (en premsa). Havia ja informat sobre aquestes noves Ordinacions, Gabriel Llabrés "Fuentes del Derecho en Mallorca" *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* XVII, Palma, 1918, pp. 177 - 179.

64. A.R.M. A. Conclusions (1577 - 1578): *Liber Conclusionum causorum civilium Regie Audientie Regni Maioricarum Anni MDLXXVII. President Miquel de Montcada.*

65. A.R.M. L.R. 90, f. 151 - 155 v i 156 - 157: *Privilegium Michel de Moncada nou Lloctinent y Capitá General* (San Lorenzo, 4 de juliol de 1576).